

De Staat van het Boek 2017: Sessie 3 | Trends in digitaal lezen en lenen

---

Sprekers: Floor Jonkers (Omniboek, VBK), Inge Goossens (Bibliotheek Antwerpen), Rudy Vanschoonbeek (Uitgeverij Vrijdag), Martine Vandermaes (Bibliotheek Oostende), Kevin Absillis (Universiteit Antwerpen)

Verslag: Evi Werkers

Floor Jonkers (Omniboek, VBK) opende de sessie met een toelichting over de Nederlandse ontwikkelingen naar aanleiding van twee rechtsprocedures die voor het Europese Hof van Justitie werden gebracht en die aanzienlijke gevolgen hadden voor de uitgevers. Door de VOB/Stichting Leenrecht uitspraak werd het plots theoretisch mogelijk voor een openbare bibliotheek om een aangekocht digitaal boek uit te lenen aan de gebruikers volgens het 'one copy, one user' principe. Er bestaat echter al jarenlang een digitaal uitleenmechanisme dat wordt aangestuurd door de Nederlandse Koninklijke Bibliotheek. Binnen deze 'digitale bibliotheek' zijn er 11.000 titels beschikbaar die 2,8 mio keer werden uitgeleend. Om dit te verwezenlijken werden overeenkomsten gesloten met de uitgevers die het mogelijk maken eenzelfde digitale boek simultaan uit te lenen aan meerdere gebruikers ('one copy, multiple user'). Uitgevers en openbare bibliotheken zijn geen vragende partij om terug te keren naar een 'one copy one user' model. Ook de vergoeding van uitgevers in de reprografie/thuiskopie regeling kwam onder druk te staan door de HP/Reprobel uitspraak. Floor Jonkers pleitte nadrukkelijk voor een embargo voor boeken en een faire vergoeding voor de uitgevers zeker nu ook commerciële streaming modellen zoals Koboplus-Bol.com het licht zagen.

Rudy Vanschoonbeek ging nader in op de rol van de uitgevers als beheerder van auteursrechten, het fundament van het boekenwezen en de uitdagingen waar een uitgever voor te staan door technologische, maatschappelijke en juridische ontwikkelingen. Bijna 30% van alle titels zijn in Vlaanderen ook verkrijgbaar als e-boek. Als hedendaagse uitgever zorgt hij ervoor dat elke nieuwe titel die wordt uitgebracht ook in digitaal formaat verkrijgbaar is. Wat de back list betreft moet nog een inhaalbeweging gebeuren. Het merendeel van de verkrijgbare digitale boeken zijn tot op heden te situeren in het genre fictie. In Vlaanderen werd een experiment rond digitale uitlening gestart onder de noemer VEP, dat echter strandde door organisatorische, juridische en financiële problemen. Het project 'Verborgene Parels' waarbij 25 titels door bibliothecarissen werden verkozen en vervolgens ter beschikking gesteld voor digitale uitlening was dan weer een positieve ervaring. Digitale boeken en uitlening kunnen complementair zijn aan de huidige commerciële kanalen en leeservaringen, maar dat kan enkel mits een degelijk juridisch kader, een veilige technische omgeving en een faire vergoeding voor auteur en uitgever. Dat geldt ook voor de opkomst van tal van commerciële streamingdiensten die op individuele basis met de uitgevers worden

onderhandeld in functie van hun eigen strategie. Samenwerking en een sterk legaal aanbod zijn de beste remedie tegen piraterij, waar we blijven opboksen tegen illegale uploaders.

Inge Goossens (Bibliotheek Antwerpen) stelde dat de hedendaagse bibliotheek een maatschappelijke bibliotheek moet zijn die trends volgt. De bibliotheek neemt al lang een maatschappelijke rol op in het aanwakkeren van leesplezier en leesbevordering. Dit wil ze ook in digitale tijden kunnen blijven doen. De collectie is geen doel op zich maar een middel om iets te bereiken: leesplezier, cultuureducatie, ontspanning. In Bibliotheek Antwerpen werd een experiment opgezet rond e-boeken en leesclubs. In de leesclub leest iedereen gelijktijdig hetzelfde boek en heb je dus op een moment veel exemplaren van dezelfde titel nodig. Digitale boeken lijken hier de oplossing voor. We merken dat digitaal lezen niet voor iedereen evident is; sommige deelnemers aan de leesclub willen het boek "hebben". We merken dat een e-boek gevoelsmatig niet op gelijke voet staat met een papieren fysiek exemplaar. In de toekomst zal het verder uitbouwen van een collectie dus een en-en verhaal zijn. Daarvoor zijn wel enkele drempels te nemen. Het uitlezen van een volledig boek neemt niet dezelfde hoge vlucht als andere media. Mensen lezen digitaal onderweg: op computer, smartphone of tablet of e-reader (7% in 2015). Dit doen ze vooral voor korte berichten en nieuws. Een drempel om te kunnen lezen is het bezit van een toestel.

De Bibliotheek van Oostende verkent net als de Bibliotheek van Antwerpen diverse vormen van digitaal lezen. Martine Vandermaes (Bibliotheek Oostende) lichtte een en ander toe over een project rond digitaal lenen, op maat van ouderen die nog mobiel zijn, een passie voor lezen hebben maar hindernissen ondervinden in de digitale wereld. De bibliotheek zoekt naar een dienstverlening op maat van deze groep en hopen dat zij op het moment waarop de mobiliteit wegvalt nog steeds actief lid blijven van de bib en via digitale weg, autonoom materialen kunnen kiezen en lenen, net zoals ze dit al jarenlang deden. Een digi-boekendienst-aan-huis. Een tweede project, met name het project 'Drijfhout' is toe aan zijn tweede editie en zet in op creatie, participatie en digitaal lezen. Kortverhalen met een link naar Oostende staan centraal. Drijfhout gaat over kansen bieden en draagt het DNA van de stad voor het gen cultuurparticipatie in zich, maar Drijfhout vertoont ook een aantal kenmerken van het concept transmedia storytelling. Drijfhout editie 2015 bereikte meer dan 10.000 unieke lezers.

In het debat dat volgde werd door de Voorzitter van de Vlaamse Auteursvereniging aangekaart dat het verdienmodel van Bol.com (KoboPlus) niet transparant is wat ook zijn weerslag heeft op de royaltyregeling tussen een auteur en uitgever. Floor Jonkers en Rudy Vanschoonbeek bevestigden dat er geen algemene regeling is en dat elke uitgever individueel afspraken maakt met deze dienstenleveranciers. De moderator vroeg zich luidop af hoe het kwam dat non-fictie titels zo weinig voorkomen in het huidige digitale aanbod. Rudy Vanschoonbeek weet dit aan het feit dat de meeste non-fictie gratis verkrijgbaar is (kranten, nieuws). Floor Jonkers vulde aan dat technologische beperkingen (verrijkte illustraties) ook vaak een euvel vormen. Vanuit het publiek volgde de vraag welk model de bibliothecarissen zelf verkiezen. Martine Vandermaes ziet het als voordeel dat een bibliothecaris nu zelf de selectie kan maken, ook binnen het segment digitale titels in een one copy one user model. Floor Jonkers stelde dat het Nederlandse systeem met afspraken beter functioneert. Tot slot werd vanuit het publiek gereageerd dat ook de lokale boekhandel(keten)s een rol kunnen blijven spelen in de selectie en samenstelling van het digitale aanbod van de bibliotheek en dat ook deze spelers mee evolueren met de markt door bv. de lancering van Tolino, een e-reader die lezen in een open omgeving voor elke consument promoot.